

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.13

UDC 001.3:140.8»18»

FORGING THE SCIENTIFIC WORLDVIEW IN THE NINETEENTH CENTURY AND INTEGRATIVE PROCESSES IN SCIENCE

Olena Matviienko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Primary Education
and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Nataliia Vedmedenko

Aspirant of the Department of Primary Education
and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-9332-2118>
e-mail: n.o.vedmedenko@npu.edu.ua

Abstract. *The article focuses on the issue of the scientist's professional ethics, which is of great importance, because the scientist changes and transforms society with his research, which provides concrete guidelines for further scientific and technical development. A civilized society, which consists of active and conscious citizens, listens to the words, advice and suggestions of scientists. The article examines integrated processes in science and the difference between the scientific worldview and the one generally accepted in the 19th century. The article discusses the history of the development of science, as well as the history of conflict and change of competing research programs that occur as a result of their heuristic power in interpreting empirical data, in predicting the future development of science, and in defending the field. The analysis of the scientific literature made it possible to conclude that the strong-willed and consciously-minded highly educated Ukrainians, whose efforts implemented the best European experience, always took care of the formation of the next comprehensively developed generation, which would become their worthy replacement. The multivariate development of pro-Ukrainian higher education touched the best educational and scientific traditions of the bearers of European culture and experience. Based on this, it is worth noting that the question of worldview cannot be solved if it is put in an abstract and general form, that is, outside the history of its development. The article demonstrates that even if the broadest clarification of the word "worldview" is carried out, it will not give much insight into the contradictions of this term. It will be much easier to understand what a scientific worldview is. Therefore, the article reveals the specificity of the scientific worldview, presenting it as a different historical type based on the principle of historicism. From which we can conclude that historical types of worldview are the result of different forms of spiritual and practical attitude of a person to himself and the outside world in combination with the creation of cultural and historical conditions of social life at a certain moment. They guarantee historical stability and provide a meaningful and purposeful history for communities, and the scientist is responsible for the consequences of his actions that may affect the development of humanity or the natural world. The researcher must resist the desire to obtain results that deviate from the principles of truth, reliability, interpersonal trust, and humanism.*

Key words: science, professional ethics of a scientist, scientific worldview, student youth.

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.13

УДК 001.3:140.8»18»

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ В ХІХ СТОЛІТТІ ТА ІНТЕГРАТИВНІ ПРОЦЕСИ В НАУЦІ

Матвієнко О. В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Ведмеденко Н. О.

аспірантка кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-9332-2118>
e-mail: n.o.vedmedenko@npu.edu.ua

Анотація. У статті зосереджено увагу на питанні професійної етики вченого, яке має велике значення, оскільки своїми дослідженнями вчений змінює та трансформує суспільство, що дає конкретні орієнтири для подальшого науково-технічного розвитку. Цивілізоване суспільство, яке складається з активних і свідомих громадян, прислухається до слів, порад і пропозицій науковців. У статті розглядаються інтегровані процеси в науці та відмінність наукового світогляду від загальноприйнятого у ХІХ ст. У статті обговорюється історія розвитку науки, а також історія конфлікту та зміни конкуруючих дослідницьких програм, які відбуваються в результаті їхньої евристичної сили в інтерпретації емпіричних даних, у передбаченні майбутнього розвитку науки та в обороні поля. Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що волевільне та свідомо налаштоване високоосвічене українство, зусиллями якого імплементувався кращий європейський досвід, повсякчас дбало про формування наступної всебічно розвиненої генерації, яка б стала їм достойною заміною. Поліваріантність розвитку проукраїнської вищої освіти торкалася кращих освітньо-наукових традицій носіїв європейської культури та досвіду. Виходячи з цього, варто зазначити, що питання про світогляд не може бути вирішене, якщо поставити його в абстрактно-загальному вигляді, тобто поза історію його розвитку. Стаття демонструє, що навіть якщо провести найширше уточнення слова «світогляд», воно не дасть великого розуміння суперечливості цього терміну. Значно легше буде зрозуміти, що таке науковий світогляд. Тому в статті виявляється специфіка наукового світогляду, викладаючи його як різний історичний тип на основі принципу історизму. З чого можна зробити висновок, що історичні типи світогляду є результатом різної форми духовно-практичного ставлення людини до себе і зовнішнього світу в поєднанні зі створенням культурно-історичних умов суспільного життя в певний момент. Вони гарантують історичну стабільність і забезпечують змістовну та цілеспрямовану історію для спільнот, а вчений несе відповідальність за наслідки своїх дій, які можуть вплинути на розвиток людства чи природного світу. Дослідник повинен протистояти бажанню отримати результати, що відхиляються від принципів істинності, достовірності, міжособистісної довіри, гуманізму.

Ключові слова: наука, професійна етика науковця, науковий світогляд, студентська молодь.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Сьогодні вища освіта є одним із визначальних факторів розвитку інтелектуальних і продуктивних сил суспільного відтворення, духовного і культурного розвитку українського народу, є запорукою майбутнього утвердження та зміцнення авторитету України як суверенної та незалежної держави. Процес європейської інтеграції супроводжується створенням цілісної системи у сфері освіти і науки, формуванням єдиних норм й стандартів у сфері освіти і науки. Якість вищої освіти є основою формування майбутнього України. Ніколи питання якості освіти не мало такого важливого ідеологічного, соціального, економічного та технічного значення, як сьогодні. На це є об'єктивні причини: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку України та світова економічна конкурентоспроможність, по-друге, якість освіти стає все більш важливою для забезпечення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти (далі – ЗВО) на ринку праці. Основоположним принципом еволюції системи вищої освіти України в сучасних умовах має стати розвиток інноваційного середовища на науковому забезпеченні. Це інноваційний шлях суспільного розвитку, який можливий для реалізації лише шляхом формування покоління людей з інноваційним мисленням, інноваційними діями. Отже, історична, наукова та освітня ситуація, що склалася в Україні останнім часом, зумовлює необхідність перегляду процесів інтеграції в науці та розмежування наукового світогляду в ХІХ ст.

Актуальність окресленої проблеми визначила **мету статті** – проаналізувати інтегративні процеси в науці та особливості виокремлення наукового світогляду в ХІХ ст. в контексті формування професійної етики науковця та студентської молоді.

Завданнями статті є: 1) проаналізувати підходи до науки, як складного культурно-історичного явища; 2) проаналізувати та узагальнити особливості виокремлення наукового світогляду в ХІХ столітті в контексті формування професійної етики науковця та студентської молоді.

Для втілення окреслених завдань використано нзку **методів дослідження:** теоретичні – аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, аналогія, що дали змогу схарактеризувати стан опрацювання проблеми у фахових джерелах, обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-який науковий світогляд формується на основі конкретного розуміння та визначення наукових деталей. Сучасна наука є предметом різноманітних досліджень, оскільки сьогодні це багатогранний пізнавальний процес, спеціалізована сфера людської діяльності та багатовимірний соціокультурний феномен.

Наука існує в різних формах, і багатогранний характер її існування сьогодні вивчається з дуже різних точок зору та з використанням різних методів. Тому не дивно, що з'явилася низка наукових концепцій, у яких науку розуміють і визначають по-різному.

Етос науки – це складне культурно-історичне явище, яке містить набір цінностей, норм поведінки та морально-етичних імперативів, які є найбільш функціональними та необхідними для результативної діяльності наукової спільноти. В етосі науки закріплені історичні практики наукової спільноти, її соціальна організація та спосіб життя. Це відображає «душу» наукових досліджень і формує наративи щодо природи, суспільства та людини. Наприклад, у ХІХ столітті панувало гасло, що природа – майстерня, а людина – її робітник. Однак, це владне ставлення до природи

може бути непродуманим і антропоцентричним. Широка експансія людини в природу має наслідки, такі як екологічна криза.

В посібнику науково-дослідна діяльність в галузі освіти ми знаходимо таке визначення поняття «наука», це є складною соціальною системою і однією з важливих форм людської діяльності. Її функція полягає в досягненні й створенні об'єктивних цілей і теоретичної систематизації знань про навколишню дійсність [2].

Г. Цехмістрова характеризує науку як соціально-значущу сферу людської діяльності, метою якої є розвиток і використання теоретично обґрунтованих знань про дійсність. [7, с. 9].

Поняття науки є багатоаспектним і складним та може бути пояснено відповідно до конкретної ситуації як: соціальна підсистема (політика, економіка, суспільство); предметна система науково-дослідної діяльності; методи дослідження; система знань (теорія, метод, гіпотеза, теорія).

Поняття «наука» можна розглядати з теоретичної точки зору як широко накопичену сукупність знань; з практичної точки зору – як спосіб застосування отриманих знань на практиці; з професійної точки зору – як особливий вид людської діяльності в суспільстві [1].

Ми вважаємо, що функцією науки є знання про навколишній світ, виробництво та використання систематичних знань про об'єктивний світ і дійсність навколо нас з метою пошуку способів їх вдосконалення. Основною функцією науки є розвиток і вдосконалення систем знань в інтересах сучасного суспільства.

Виходячи з цього, варто зазначити, що питання про світогляд неможливо вирішити в абстрактно-загальному вигляді, поза історією його розвитку. Навіть найточніше уточнення терміну «світогляд взагалі» не дасть розуміння гострої проблеми, що йде навколо нього. Також це не допоможе зрозуміти, що таке науковий світогляд. Визначення терміну «світогляд», яке максимально точно і однозначно не зможе розкрити конкретно-історичні особливості, що визначають систему понять, уявлень та образів, в яких кожна людина сприймає та осмислює навколишню реальність у певний час. Абстрактний термін фіксує те, що спільне для будь-якого різновиду (форми) світогляду – наукового та ненаукового, наприклад, релігійно-міфологічного. Узагальнення цих абстрактних – спільних для всіх світоглядів – недостатнє, щоб зрозуміти хоча б одну історичну форму світогляду. Оскільки науковий світогляд базується не лише на досягненнях науки, але й на певному філософському фундаменті. Тому для осмислення та визначення наукового світогляду потрібний історичний підхід, і саме такий підхід проявляє зв'язок наукового світогляду з філософією, коли його виділяють серед інших історичних форм світогляду.

Про це свідчать різні тлумачення терміну «світогляд» під час його виникнення та популяризації в XIX столітті Євген Дюрінг, німецький філософ-позитивіст (1833-1921), запропонував теорію світогляду як заміну метафізиці – філософській теорії буття. Теодор Гомперц (1832-1912), відомий німецький фахівець з класичної філології та античної філософії, вважав, що світогляд – це «космотеорія», яка має на меті представити узгоджене розуміння розвинутих ідей і фактів життєвої практики в окремих науках. Вільгельм Дільтей (1833-1911), німецький історик культури та філософ-ідеаліст, представник філософії життя, літературознавець, вводив різні типи світогляду – в релігії, поезії й метафізиці. У межах метафізики він відрізняв натуралізм, ідеалізм свободи і об'єктивний ідеалізм як різні типи світогляду. Макс Шелер (1874-1928), німецький філософ і соціолог, один з засновників філософської антропології

виділяв філософський світогляд, складовими якого вважав знання для панування; знання для освіти людини; метафізичне знання, або «знання для спасіння».

У духовному житті, в суспільній ідеології тієї чи іншої епохи викладаються різноманітні погляди людей і виражається їх суспільне буття, в тому числі наукові знання, думки і поняття того чи іншого історичного періоду. Наукова свідомість розробляється та транслюється людьми з покоління в покоління і завжди має історичну основу. Інші форми науки включають теоретичне розуміння та оцінку реальності в її об'єктивності та послідовності, причинно-наслідковий зв'язок, практичну діяльність людей і соціальні досягнення в релігійному та матеріальному творінні. Оскільки наукова свідомість виявляє закономірність реальності у формі теоретичної системи понять і перспектив, вона дозволяє людям випереджати, встановлювати цілі та контролювати трансформацію реальних процесів у суспільстві відповідно до їхніх намічених законів та в інтересах суспільства.

В історії класичної філософії наука вважалася спеціалізованою системою знань, що розвивалася за допомогою свідомого застосування певного методу мислення, доказів та експериментальної перевірки істинності розробленої теорії.

У культурологічній філософії науки вона розглядається як окрема форма культурної та духовної культури суспільства, яка безпосередньо впливає на інші форми культури: моральну, освітню, художню, соціальну, політичну, економічну тощо. З цієї точки зору запропоновані наукою науково-раціональні форми і способи осмислення дійсності активно впливають на формування, розвиток, виховання та освіту людини. Наукова участь у розвитку основних людських потреб і здібностей, вихованні та формуванні особистості допомагає звільнити людину від непродуктивної та нетворчої праці та брати участь у творчості, це реалізація гуманізму та культури, а не просто утилітарний засіб збагачення, споживання, конкуренція за приватні інтереси. Прагнення зрозуміти закономірності та рушійні сили виникнення та розвитку науки, місце науки в суспільному житті, культурні та соціальні функції, а також бажання навчитися керувати розвитком самого знання призвели до появи таких знань, як історія науки та відповідні історіографічні концепції. У них наука розглядається як узагальнення всієї суспільної життєдіяльності, широкий соціальний культурно-історичний продукт спільної діяльності багатьох поколінь практики і теорії, що підкреслює соціальний характер наукових питань і вивчає соціальну детермінацію науки й наукової детермінації суспільного прогресу. Характерні навіть назви робіт авторів цього напрямку, наприклад, «Соціальна функція науки» (1938) і «Наука в історії суспільства» (1954) Джона Бернала, англійського фізика та відомого громадського діяча.

У логічних і лінгвістичних позитивістських концепціях наука розглядається як теоретично сконструйована теорія або система тверджень, формалізована мова символів і значень, а також система знаків, яка використовується людьми для створення моделі реальності, а потім оцінки її ефективності. Для розуміння науки важливо розрізнити позанаукові знання і контрнауку, що може бути названо антинаукою, девіантною наукою, паранаукою, псевдонаукою і т. д.

Часто вчені заявляють, що фундаментально змінюють наукову картину світу, не маючи на те достатніх підстав. Тоді вони шукають схвалення влади, шукають громадської підтримки через засоби масової інформації (ЗМІ), визнають свої відкриття, отримують фінансування та борються за це. Однак причини цього не обов'язково практичні, це може статися через віру в наукову революцію, хоча ніхто в науковому співтоваристві насправді цього не визнає.

Псевдонаука характеризується нехтуванням науковими правилами, зневагою до методологічних принципів, нехтуванням і спотворенням наукових фактів, а також зверненням до політичних, фінансових, релігійних та ідеологічних інтересів тощо [3]. Не можна гарантувати, що наукове дослідження не містить помилок і дезінформації. Тому критичне ставлення до отриманих результатів, їх наукова демонстрація, перевірка і перепереверка є обов'язковими вимогами наукової творчості. Виникненню антинаукових концепцій у самій науці може сприяти некритичному ставленню дослідника до власних ідей, відсутність належної філософсько-методологічної підготовки. Іноді фахівці з вузької галузі намагаються видати за фундаментальні знання свої результати, які успішно вирішують частину завдання або навіть пропонують наукову картину, яка відповідно змінює світ. При цьому часто використовуються різноманітні спекуляції натурфілософського характеру. Однак система філософських картин світу, відокремлена від наукового знання, стає антинауковою системою картин.

Повністю боротьба за науковий світогляд розгорнулася в ХІХ ст., тоді наукова революція в Європі відбувалася в умовах всебічної революції в промисловості, суспільстві, політиці, ідеології, суспільстві та в основному завершила процес диференціації. Всі галузі спеціальної науки починають інтегруватися. Відкриття закону збереження енергії і закону перетворення енергії доводить зв'язок між різними формами руху в неживій природі і закономірність їх взаємного перетворення. Клітинна теорія і теорія Дарвіна про розвиток видів в органічному світі продемонстрували єдність усіх форм життя в природі. Ці висновки в поєднанні з історичними теоріями соціального, матеріального та духовного культурного розвитку ставлять питання про притаманний об'єктивний зв'язок усіх наук [4]. Виникла думка, що будь-яке наукове зображення (чи то кожної окремої науки, чи то цілої сукупності наук, чи то Науки з великої літери) є системним відображенням того чи іншого роду навколишньої природної та соціальної дійсності. Якщо світогляд загалом означає будь-який набір або систему точок зору (ідей, концепцій, чуттєвих візуальних образів тощо), яка є образом реальності, з якою людина стикається та з якою взаємодіє в житті, і саму себе, тоді науковий світогляд є системою знання і теорія, що раціонально описує об'єктивну реальність життя людини, її розуміння себе і законів, на яких будується його життя. Завдання полягає в тому, щоб створити універсальну систему наукових поглядів на природний, соціальний і духовний світ, рішення яких, як вважають, лежать у владі всієї сукупності «реальних», емпіричних наук, що висвітлюють їхні взаємозв'язки та трансформації. Це дозволяє людям зрозуміти універсальні закономірні зв'язки речей і знання про ці речі, а також продемонструвати і довести цей зв'язок в цілому і в деталях. У процесі вирішення цього завдання виявляється протилежність діалектики та позитивізму в утвердженні наукового світогляду. З діалектичної точки зору, яка сформувалася в ХІХ ст. як загальна теорія розвитку будь-яка зріла наука розкриває об'єктивні закономірності своєї предметної області, знаходячи тим самим спільні точки певного типу явищ і виявляючи універсальні зв'язки в окремих процесах дійсності.

Науки, які стали спроможними досліджувати свій предмет в розвитку, історично, як, скажімо, геологія, палеонтологія, археологія, ембріологія та інші науки, які оформилися внаслідок наукової революції у ХІХ ст., здатні виявити і розкрити об'єктивний закономірний зв'язок своєї предметної сфери з предметами інших наук. Так, розуміння того зв'язку, який існує між процесами природи в окремих її областях, стало справою самих природничих наук, які можуть в системній формі відтворити картину природи як взаємопов'язаного цілого. Аналогічний процес

відбувається в соціогуманітарних науках, які у міру відтворення соціокультурних явищ і процесів у їхньому внутрішньому закономірному зв'язку, розкривають ту єдність, зображенням якої до цього займалася соціальна філософія. У процесі витіснення наукою окремих частин філософської системи знання, логіка і теорії пізнання зберегли своє значення як методи розвитку наукового пізнання і дослідження. Своїм завданням «діалектики» бачать у тому, щоб допомогти природознавцям, соціологам, історикам та іншим вченим, тобто представникам цілої сукупності наук про природу і суспільство, розвинути власне теоретичне мислення, тобто усунути відсутність навичок маніпулювання поняттями і категоріями, подолання недоліків міркувань у самих наукових теоріях і галузях їх досліджень. Теоретичне мислення допомагає вченим розкривати закономірні зв'язки і розвиток (тобто діалектику) самих природних і суспільно-історичних процесів. З точки зору позитивізму, який є похідним від емпіризму в інтерпретації позитивної науки і відмовляється вірити в існування об'єктивного зв'язку між наукою та дійсністю, науковий світогляд є сукупністю результатів конкретних наук. Отже, філософія має служити джерелом знання про всю, глобальну природу всіх явищ і процесів, які вивчає наука. Позитивні вчені вбачають призначення філософської науки в узагальненні й сукупності результатів усіх наукових знань, отриманих кожною позитивною наукою.

Крім того, філософія розглядається як теорія всієї сукупності фактів, отриманих з окремих наук, як система організації цих роз'єднаних частин. Ця функція філософії є зовнішньою і протилежна діалектиці як галузі знання порівняно з іншими галузями. Діалектика – наука про інші науки, зокрема про логіку та теорію пізнання, наука про розвиток усіх фізичних і психічних об'єктів. Діалектика – це форма філософії, яка замінює філософський погляд на світ, який є найбільш повним і включає всі явища дійсності. Саме у XIX столітті позитивістська філософія науки є основою для філософії науки. «Позитивна» філософія вважається набором найбільших узагальнень, які можна вивести з наукового знання, вона також вважається витягом із результатів природничих наук (найчастіше) або соціальних наук (це менше загальний). Продовження еволюції науки і виникнення кризи в науці в другій половині XIX – початку XX століття. Це призвело до суттєвої переоцінки позицій позитивізму щодо наукової парадигми, призвело до появи другої форми позитивізму – емпіричного критицизму.

З погляду матеріалістичної діалектики науковий світогляд – це комплекс актуальних наукових знань про реальний світ, розвиток якого з ним пов'язаний. Науковий світогляд визнається і виражається у формі реального наукового знання, яке описує внутрішній зв'язок між науками і не залежить від будь-якої особливої «науки наук».

З точки зору екстерналізму, процес формування наукового світогляду вважається прогресією, яка відображає напрямок, швидкість розвитку та зміст наукового знання, на яке впливають сукупні ефекти людських бажань і соціокультурних ресурсів [5]. Екстерналісти вважають, що процес феноменологічного розвитку завжди приносить практичну користь носія досвіду. У соціокультурному полі розгляду теми проблематика перспективи пов'язана з феноменом думки, протягом тривалої історії загальної культури мислення входило до змісту аксіологічних і моральних понять.

У соціокультурному полі тематичного розгляду проблема світогляду співвідноситься із феноменом мислення, яке протягом тривалої загальноцивілізаційної історії, увібрало у своєму змісті аксіологічні та моральні конструкти [4]. У історико-педагогічному наративі цей тип «конструкту» став значущим для наукових гу-

манітарних наук, які прагнуть розкрити ширший контекст конкретного предмета на рівні фундаментальної системи «всесвіт та людина» [6].

На рівні історико-педагогічних відрефлексувань, феномен світогляду має особливе значення і більш глибокий вплив. Зрештою, формування особистості суб'єкта залежить від загального ходу думки, що відбувається при переході від одного психічного рівня до іншого. Комплексний характер питання щодо ідентифікації властивостей наукового світогляду створює проблему для завдання пошуку цих властивостей, оскільки воно є надзвичайно складним і має сильну емпіричну основу. У дослідженні такого типу не можна забувати про міждисциплінарний характер феноменологічного досвіду, який зосереджується на важливості розкриття ідеологічної значущості досліджуваного об'єкта, як унікального акту думки.

Для історико-педагогічного дослідження феномен світогляду є значущим, він передає певний рівень асоціації з процесом мислення і може бути класифікований як один із двох типів. На рівні визнання особливостей наукового світогляду центральним у визначенні завдань наукового дослідження є питання диференціації типу осіб, залучених до наукового пізнання, так званих «активних суб'єктів пізнання». У зв'язку з цим показовими є окремі дослідження, які ставлять під сумнів життєздатність феноменологічної теорії як подвійної складової практичної діяльності [5].

Цілком зрозуміло, що повноцінність історико-педагогічного відрефлексування заявленої дослідженням категорії не можливо досягнути за межами філософських «орбіт», адже наукознавчі коріння кожного дослідницького пошуку сягають глибин філософського відрефлексування представників різних історичних епох. Представлення таких «відрефлексувань» відкриває перед дослідником повноцінну панораму попередніх поколінь мислителів, які рухалися по висхідній у напрямку розвитку загальноцивілізаційної думки.

З історіософської точки зору, опис цілісної системи «формування наукового світогляду» постає перед нами як суттєве нововведення, це видно з урахування її кількісних і якісних ознак. З системологічної точки зору розгляд цієї «неоформації» дозволяє виділити епістемологічний принцип, який перетворює дослідницькі завдання на цілісний підхід до предмета.

Одним із наймасштабніших процесів, який ми вважаємо своєрідним орієнтиром, є пізнання процесу формування наукової точки зору з метою комплексного вирішення основного досліджуваного питання. За цих умов знання вже розглядаються як цілісна проблема, яка ще потребує належного вирішення. Щоб вибрати «правильний метод», необхідно враховувати всі тонкощі предмета, розрізняти ступінь впливу на нього внутрішніх і зовнішніх факторів. Сукупність проблем, які формулюються в дослідженні, співвідноситься зі знанням самого об'єкта – системи, яка перетворюється на центр орієнтиру досліджуваної проблеми, яка ще потребує вирішення.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Очевидно, що сучасний період еволюції вітчизняного погляду на науку вважається складним, але необхідним у трансформації традиційних методів і створення світогляду студентської молоді, багато в чому невизначеної моделі світорозуміння. Сьогодні у свідомості студентів конфліктують різні концепції, ідеї та принципи. По-перше, важливо визнати, що тривалий час наукова та студентська культури визначалися передусім ідеологічними вимогами системи, внаслідок чого ідеологічна перспектива лише нещодавно набула статусу суттєвої суперечності популяризації та демократичності. По-друге, тоталітарному суспільству закономірно притаманні надто узагальнені думки внаслідок протиріччя між філософією та практичною політикою, що призвело до появи кон-

цепці «роздвоювання» свідомості індивідів, які бачили розбіжність між висловленим і справжнім. Третім атрибутом є зміст думки, який стосується основ світогляду, концепцій та ідей, які відповідають прогресу науки протягом XIX століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буряк В. К. Педагогічна культура : теоретико-методичний аспект : монографія. Київ : Деміур, 2005. 232 с.
2. Вержиковська О. М., Гурський В. А., Плахтій М. П. Науково-дослідна діяльність в галузі освіти : навчально- методичний посібник. Вид. 2-е, доповнене і перероблене / за ред. П. Д. Плахтія. Кам'янець-Подільський : МЕДОБОРИ ПП, 2015. 137 с.
3. Вихрущ В. О. Розвиток теоретико-концептуальних основ вітчизняної дидактики (друга половина XIX – початок XX століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ : Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова., 2001. 494 с.
4. Добронравова І. С.? Білоус Т. М., Комар О. В. Новітня західна філософія науки : підруч. для вищих навч. закл. Київ, 2008. 216 с.
5. Епістемологія як філософська теорія знання / В. Л. Петрушенко ; Держ. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. 296 с.
6. Рубанець О. М. Еволюція поняття когнітивного у філософських дослідженнях науки. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Київ : Центр духовної культури. 2006, № 58. URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_58/Rubanec.htm
7. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. Київ : Слово, 2003. 240 с.

REFERENCES:

1. Buriak, V. K. (2005). *Pedahohichna kultura : teoretyko-metodychnyi aspekt* [Pedagogical culture : theoretical and methodological aspect]. Kyiv : Demiur [in Ukrainian].
2. Verzhikhovska, O. M., Hurskyi, V. A., Plakhtii, M. P. (2015). *Naukovo-doslidna diialnist v haluzi osvity* [Scientific research activity in the field of education] : navchalno-metodychnyi posibnyk. P. D. Plakhtii (Ed.). Kamianets-Podilskyi : MEDOBORY PP [in Ukrainian].
3. Vykhruhch, V. O. (2001). *Rozvytok teoretyko-kontseptualnykh osnov vitchyznianoï dydaktyky (druha polovyna XIX – pochatok XX stolittia)* [Development of the theoretical and conceptual foundations of domestic didactics (second half of the 19th – beginning of the 20th century)]. *Doctor's thesis*. Kyiv : National Pedagogical University named after M. P. Dragomanova [in Ukrainian].
4. Dobronravova, I. S., Bilous, T. M., Komar, O. V. (2008). *Novitnia zakhidna filosofii nauky* [The latest Western philosophy of science] : pidruch. dlia vyshchych navch. zakl. Kyiv [in Ukrainian].
5. *Epistemolohiia yak filosofska teoriia znannia* [Epistemology as a philosophical theory of knowledge]. (2000). V. L. Petrusenko (Ed.). ; Derzh. un-t «Lviv. politekhnik». Lviv : Vyd-vo Derzh. un-tu «Lvivska politekhnik» [in Ukrainian].
6. Rubanets, O. M. (2006). *Evoliutsiia poniattia kohnityvnoho u filosofskykh doslidzhenniakh nauky* [Evolution of the concept of cognitive in philosophical studies of science]. *Multyversum. Filosofskyi almanakh – Multiverse. Philosophical almanac*. Kyiv : Tsentru dukhovnoi kultury, 58. Retrieved from: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_58/Rubanec.htm [in Ukrainian].
7. Tsekhmistrova, H. S. (2003). *Osnovy naukovykh doslidzhen* [Fundamentals of scientific research]. Kyiv : Slovo [in Ukrainian].